

Moljčki

*V knjigi, ki dolgo zaprta leži,
se rad moljček zaredi,
ker z njeno pomočjo udobno živi.
Virus covid za preživetje
rabi drugačno zavetje.*

*Zato knjigo v roke vzemite,
se v moljčka spremenite,
njene vsebine naužite
in še drugim berite.*

*Njena bližina je iskren objem,
kjer smo povsem varni pri vsem,
a hkrati rekviem za moljčka, ki grozi, da
njeno vsebino prikuje.*

*Svet ji prizna,
da čarobno moč ima:
Vsaj pesem iz knjige na dan,
prežene škodljivca in slabo voljo stran.*

Silva Novljan

Knjižnica Šmarje pri Jelšah.

5. april ob 08:05 · 🌐

Kako ste? Mi smo dobro in zdravi. Počnemo različne stvari, vsi pa zelo pogrešamo vas, naše uporabnike in obiskovalce. Javite se s kakšno slikico, kaj počnete te dni. 🍞 📖 🧑‍🌾 🌸 🧑‍🔧 📱 🍷

Življenje je padlo na glavo¹

Splošne knjižnice med epidemijo koronavirusa na primeru Knjižnice Šmarje pri Jelšah

Irena Černelč

irena@kspj.si

dr. Marko Samec

marko@kspj.si

Knjižnica Šmarje pri Jelšah

Vloga splošnih knjižnic v družbenem prostoru je že skozi ves razvoj večplastna, »s približevanjem lokalni skupnosti in z raznimi oblikami sodelovanja ter povezovanja se knjižnice spreminjajo v prostore skupnosti, ki delajo in obstajajo za ljudi« (Podgornik, 2019, str. 362). Takšno je tudi poslanstvo Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ki s svojimi dejavnostmi združuje ljudi vseh generacij, spodbuja vseživljenjsko učenje, podpira ustvarjalnost in kulturno izražanje, ena izmed pomembnih nalog pa je tudi domoznanstvo.

V štirih občinah (Šmarje pri Jelšah, Podčetrtek, Kozje in Bistrica ob Sotli) se povezujemo z različnimi vzgojno-izobraževalnimi institucijami, kulturnimi in okoljevarstvenimi organizacijami in društvi ter vzpostavljamo dialog z lokalnimi odločevalci. Uporabnikom zagotavljamo prostor, ki predstavlja odmik od vsakodneвне rutine, službe in skrbi, povezanih z domom, nudimo prostor kulturi, kjer se učimo, odkrivamo, ustvarjamo in povezujemo². Sredi snovanja prihodnjih kulturnih prireditev in izobraževalnih vsebin smo morali Knjižnico Šmarje pri Jelšah zaradi širjenja koronavirusa (SARS-CoV-2) zapreti. Vse prireditve, krožke in predavanja, na katerih se zbere več ljudi, smo odpovedali od 9. marca naprej, ostale knjižnične dejavnosti pa zaradi izrednih razmer že 11. marca³, ko smo sredi običajnega delovnika zaprli knjižnico. Zvoki prijetnih klepetov med knjižničnimi policami so v trenutku potihnil. Tako zaposleni kot uporabniki smo se morali soočiti z novo resničnostjo: z življenjem v samoizolaciji. Nihče ni vedel, kako bo potekalo prihajajoče obdobje. Kako naprej?

KO VSE POTIHNE, SE LAHKO PREBUDI USTVARJALNOST

Nepredvidljivost življenja nas včasih prisili v iskanje novih rešitev. V aktualni krizni situaciji med epidemijo koronavirusa smo bile tudi splošne knjižnice na preizkušnji, kako se bomo prilagodile novim okoliščinam in potrebam uporabnikov. Naš zavod privablja obiskovalce ne le s knjigami in kulturnimi prireditvami, ampak tudi z omogočanjem pridobivanja novih znanj na predavanjih, na univerzi za

tretje življenjsko obdobje ter v študijskih krožkih. Ponudbo pestri tudi Muzej baroka. Zaposleni v Knjižnici Šmarje pri Jelšah smo vpeti v raznolikost vsebin in stikov. Ko je iznenada vse potihnilo, ko so zbolevali (in umirali) naši obiskovalci – znanci, prijatelji in sorodniki, se je pomen odnosov še bolj okreplil. Želeli smo si ostati blizu, ohraniti stik. V tem obdobju je na kolektiv zelo dobro vplivalo k povezovanju naravnano delovanje direktorja knjižnice. Tako smo kljub izolaciji ostali povezani in osredotočeni na dobrobit skupnosti. Najprej smo po družabnih omrežjih, v lokalnih medijih, po občinskih komunikacijskih kanalih in e-pošti uporabnike obveščali o nenadnem zaprtju knjižnice in pojasnjevali njegove okoliščine. Pomagali smo jim in se z njimi pogovarjali tako po telefonu kot tudi e-pošti in na družabnem omrežju Facebook. Svetovali smo jim, kako dostopati do e-virov in kako uporabljati e-knjige na portalu Biblos. Kot mnoge splošne knjižnice v Sloveniji je tudi Knjižnica Šmarje pri Jelšah v izrednih razmerah omogočala brezplačen spletni vpis, s čimer so si lahko tudi nečlani knjižnice od doma uredili dostop do e-knjig in drugih e-virov. Tako smo uporabnikom omogočili vsaj eno izmed storitev, ki jih tudi sicer ponuja knjižnica.

Z danes na jutri se je naš vsakdan zelo in nepričakovano spremenil. Vsi smo se znašli v karanteni. Nekaj dni smo bili tudi zaposleni povsem odrezani od svojega delovnega okolja, knjižnica je bila uporabnikom nedostopna in nihče ni vedel, koliko časa bo tako. Pravzaprav se je naenkrat naš življenjski prostor skrčil na nekaj kvadratnih metrov doma, nekateri

pa smo bili ob tem postavljeni še v vlogo »učiteljev« svojih otrok. Zahtevnim razmeram navkljub smo ocenili, da lahko v smislu izvajanja poslanstva knjižnice naredimo še korak več, predvsem v smeri dostopnosti, ohranjanja bližine in stika z uporabniki. Tako je nastala pobuda, da vsaj del svojih dejavnosti prenesemo na splet in se tako povežemo z uporabniki na daljavo. Tudi z vpogledom v del naše zasebnosti.

Zaposleni smo ob vzniku izrednih razmer v Šmarju pri Jelšah⁴ delovali proaktivno in intuitivno. Ker rednih dejavnosti ni bilo mogoče izvajati na običajen način, smo se osredotočili na iskanje lastnih rešitev. Med ljudi smo želeli širiti (za)upanje in dobro voljo. Omogočiti smo jim želeli dodaten, nekoliko drugačen in bolj domač del virtualnega prostora. Tudi ostale slovenske splošne knjižnice so v tem času okrepile dejavnosti na svojih straneh na Facebooku in se na ta način povezovale s svojimi uporabniki. Razveseljivo je, da so v tem nepredvidljivem času karantene ter strahu pred okužbo nastajale optimistične zgodbe in se vzpostavljali pozitivni odnosi. Videoposnetki knjižničarjev in knjižničark, ki so doma prebirali pravljice za otroke, so popestrili marsikatero stran slovenskih splošnih knjižnic na Facebooku.

Pomemben učinek so imele tudi domoznanske objave, ki so prebudile prijetne spomine, kot tudi vabile k razmisleku o preteklosti za ustrežnejše delovanje v prihodnosti. Ravno za domoznanske objave na strani Knjižnice Šmarje pri Jelšah na Facebooku je mogoče trditi, da so pritegnile največ pozornosti ne le v obliki všečkanj objav, temveč tudi kot interakcija v obliki komentarjev in deljenj objav. Uporabniki (oziroma v tem primeru sledilci) so si v komentarjih pogosto izmenjevali tudi lastne spomine in osebne izkušnje.

Strnjen pregled, kako se knjižnice po svetu spopadajo z novimi izzivi na knjižničarskem področju, in nasvete, kako učinkovito upravljati delo na daljavo, je na svoji spletni strani podala Mednarodna zveza bibliotekarskih združenj in ustanov IFLA (IFLA, 2020). Po pregledu navedenih zgledov dobrih

■ Člani knjižničnega kolektiva smo se svojim uporabnikom večkrat javili iz svojih domov in »karantenskih« aktivnosti.

¹Naslov članka je enak naslovu literarnega natečaja, ki ga je objavila Knjižnica Šmarje pri Jelšah dne 23. aprila 2020: <https://bit.ly/KSPJ-youtube>.

²Vizija JZ Knjižnice Šmarje pri Jelšah (Letni plan 2020).

³<https://kozjansko.info/2020/03/v-smarju-potrjen-prvi-primer-okuzbe-s-koronavirusom>

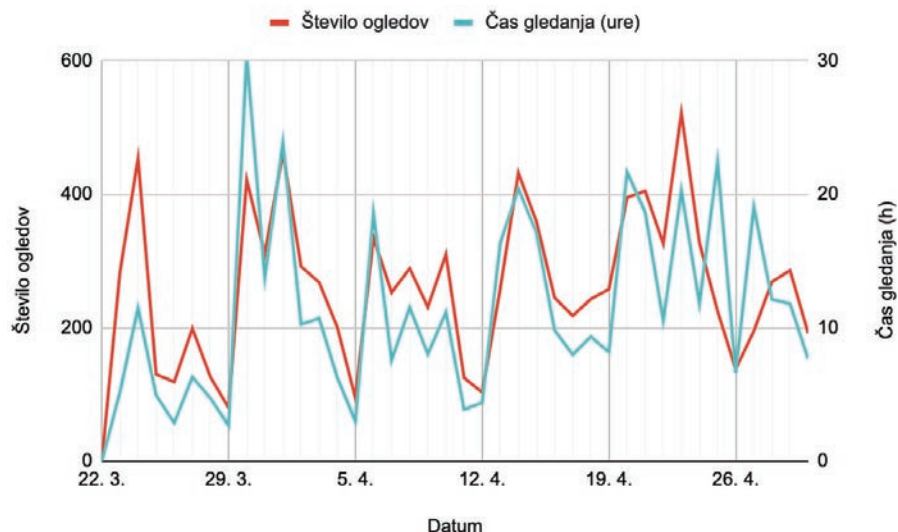
⁴O razmerah v Šmarju pri Jelšah se je dnevno poročalo v slovenskih medijih, ki so kraju določili celo »primat« slovenskega Vuhana (npr.: <https://vfokusu.com/post/541953/neslavno-prvo-mesto-po-stevilu-mrtvih-zaradi-posledic-covid-19-zaseda-smarje-pri-jelsah-kdaj-zacetek-rahlanja-ukrepov-in-kaj-najprej-odgovor-vreden-milijon-evrov>)

praks ugotovimo, da smo lahko tudi v manjši in skromnejši (tako po proračunu kot po številu zaposlenih) Knjižnici Šmarje pri Jelšah v določenih pogledih zelo primerljivi z večjimi ustanovami. Pomenljiva je primerjava med našo knjižnico in National Shelf Service, ki ga upravlja Knjižnično in informacijsko združenje Velike Britanije. To zaposluje 45 ljudi in razpolaga s 5,2 milijona evrov letnega proračuna ter ima na svojem kanalu YouTube 660 naročnikov in 11.558 ogledov, medtem ko imamo na kanalu YouTube Knjižnice Šmarje pri Jelšah 95 naročnikov in 10.910 ogledov (primerjava na dan 3. maja 2020). Zelo pomembni so seveda odzivi uporabnikov, ki vplivajo na motivacijo kolektiva pri ustvarjanju vsebin na nov in drugačen način. Primerjave z ostalimi knjižnicami so pomembne tudi za vrednotenje izvedenih dejavnosti, merjenje uspešnosti in za nadaljnji razvoj.

SPLETNA DRUŽENJA IN AKTIVNOSTI MED KARANTENO

Trenutna epidemija je dodatno pospešila uporabo digitalnih tehnologij v vsakdanjem življenju širše v družbi. Povečana uporaba digitalnih tehnologij pri kulturnih organizacijah in splošnih knjižnicah je ena od pomembnih novosti. Čeprav si že nekaj časa sodobne knjižnice ne moremo predstavljati brez digitalnih tehnologij in servisov, je karantena vendarle dodobra prevetrila način uporabe le-teh. Poleg neznankega porasta izposoje e-gradiv se je spremenil tudi način uporabe družbenih omrežij. Če smo pred epidemijo družabna omrežja uporabljali predvsem kot dodatne promocijske kanale za oglaševanje knjižničnih dogodkov, s katerimi smo dosegali širše občinstvo, se je v obdobju karantene izkazalo, da ponujajo most do vrste vznemirljivih doživetij (Feinstein, 2020).

Takšen nenadni premik v svet digitalnih tehnologij in nove načine dela ter povezovanja se je zgodil tudi v Knjižnici Šmarje pri Jelšah. Obveščanje uporabnikov na Facebookovi strani je pri nas stalnica že več let, saj se je izkazalo za učinkovitejše kot objave na spletnih straneh. Z načrtovano dejavnostjo na Facebookovih

■ Slika 2: Število ogledov in čas gledanja po dnevih za obdobje od 22. marca do 30. aprila 2020 (skupno število ogledov = 10.383, skupni čas gledanja = 453,5 h)

straneh smo od leta 2018 do konca aprila 2020 zaznali povečanje tako števila všečkov kot tudi sledilcev.

Naš zavod povezuje ljudi vseh starosti, različnih interesov in možnosti. A vsi se v knjižnico z veseljem vračajo tudi (ali celo predvsem) zaradi osebnega stika. V tem obdobju smo si zaradi tega prizadevali za to, da smo jim bili kljub omejitvi fizičnih stikov v čim večji meri na voljo. »V času, ko se ne moremo srečevati, si v našem zavodu prizadevamo, da toplino in čarobnost, ki so je uporabniki sicer deležni pri nas, prenesemo v vaš dom preko spletnih vsebin,« je v našem prvem videoposnetku, ki je bil objavljen 22. marca 2020, uporabnike nagovoril direktor knjižnice. Video ima več kot 1000 ogledov in je bil motivacija tudi za nadaljnje delo, ki je temeljilo na objavljanju vsebin na kanalu YouTube Knjižnice Šmarje pri Jelšah <https://bit.ly/KSPJ-youtube>.

V naslovu vsakega videa smo uporabili oznako #ostanidoma, s čimer smo skušali prispevati k širši ozaveščenosti o pomenu samoizolacije. S tem smo vzpodbujali uporabnike k upoštevanju tega ukrepa, hkrati pa je to tudi skupna oznaka za vsebine, ki so nastale med karanteno.

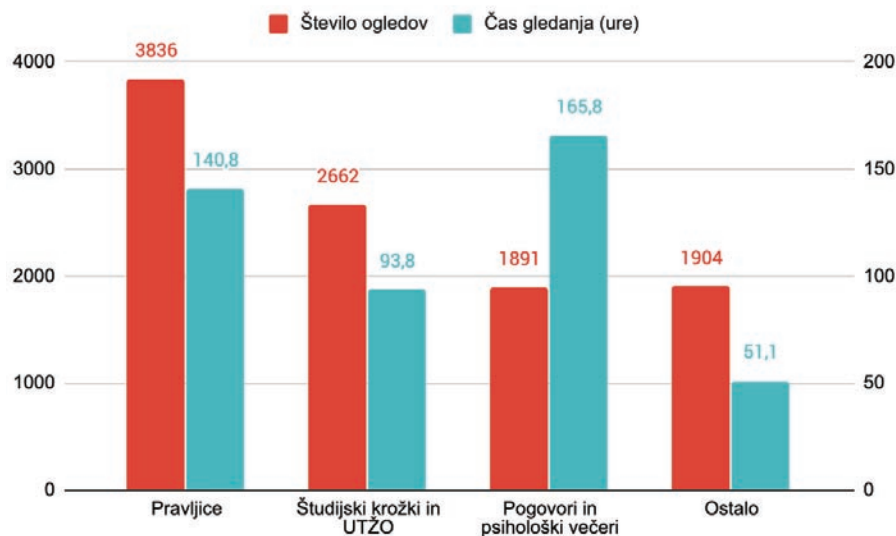
Video ima moč, da »ciljno skupino obvešča oziroma izobražuje ali zabava,

spravlja v smeh oziroma vpliva na čustva« (Rus, 2019). Videi so namreč najbolj priljubljena oblika medija in najbolj vplivajo na uporabnike različnih socialnih omrežij. So privlačni, zapomnljivi in spodbujajo vpletenost uporabnikov bolj kot drugi tipi vsebin, na primer besedila ali slike.

Med karanteno bi bilo zgolj objavljane kratkih objav ali deljenje zanimivih spletnih povezav pasivno. Z uporabniki in obiskovalci smo želeli ohraniti čim pristnejši stik, zato smo dogodke, ki jih med zaprtjem nismo mogli izvesti, izvedli v obliki videovsebin. Zaradi učinkovitosti dostopa smo jih objavljali na platformi YouTube. Tako so si lahko naše posnetke ogledali vsi, medtem ko nas na Facebookovih straneh lahko spremljajo samo tisti, ki imajo tudi Facebookov profil. Videi imajo v povprečju več ogledov, kot bi bilo prisotnih udeležencev na dogodku v živo.

V obdobju od 22. marca do 30. aprila je 49 posnetkov zbralo skupaj 10.383 ogledov in 453,5 ure gledanja (slika 2). Rezultati so posledica zgolj organskega širjenja, nobena objava ni bila plačljiva, prav tako nismo vlagali sredstev v promocijo kanala ali posameznih objav.

Urnik videobjav je praviloma sledil tedenskem urniku, po katerem se sicer

Slika 3: Število ogledov in čas gledanja po vsebinskih kategorijah za obdobje od 22. marca do 30. aprila 2020 (skupno število ogledov = 10.383, skupni čas gledanja = 453,5 h)

v naši knjižnici odvijajo dejavnosti. Ustvarjali smo videopravljice za otroke in za odrasle, snemali pogovorne oddaje, prirejali študijske krožke in predavanja Univerze za tretje življenjsko obdobje ter druge aktivnosti. Število ogledov in čas gledanja po vsebinskih kategorijah za obdobje od 22. marca do 30. aprila 2020 prikazuje slika 3.

Številčno in široko paleto zanimivih videovsebin smo pridobili s pomočjo sodelavcev, mentorjev študijskih krožkov, predavateljev Univerze za tretje življenjsko obdobje in gostov. Marsikdo se je prvič znašel pred izzivom posneti delavnico, pravljico in predavanje v kamero telefona, pri čemer smo tem pomagali z navetmi in navodili (po telefonu ali e-pošti) ali so

poslali polizdelke, ki smo jih tehnično obdelali in po potrebi opremili. Tudi večina zaposlenih ni večja ustvarjanja videovsebin in upravljanja kanala YouTube, tako je bil to tudi za nas nov izziv in priložnost za učenje ter proaktivno ustvarjanje.

Z aktivnostmi smo želeli prebuditi ustvarjalnost in interakcijo z ljudmi, zato smo v obdobju karantene zasnovali dva natečaja. Natečaj *Otroško gledališče doma* je pozival k ustvarjalnosti otroke in mlade. Ob mednarodni Noči knjige pa smo z videonapovednikom odprli literarni natečaj *Življenje je padlo na glavo*. Z natečajem spodbujamo ljudi k ustvarjalnemu beleženju duha časa med epidemijo koronavirusa.

V tem času smo objavili tudi posnetek igre šmarske amaterske gledališke skupine Kulturnega društva Anton Aškerc **GLEDALIŠČE BO** iz leta 1996, ki je takrat na domačem odru odigrala enajst ponovitev gledališke predstave Hotel svobodne menjave francoskega komediografa Georges Feydeauja. Tovrstni posnetki iz domoznanskih arhivov zaradi svoje nostalgичne vrednosti pritegnejo dodatno pozornost in sprožijo pozitiven odziv gledalcev.

ISKANJE RAVNOVESJA MED OSEBNIM IN DIGITALNIM STIKOM

Stanje, ki ga je povzročil koronavirus, je vsaj začasno močno spremenilo naše življenjske navade. A zelo verjetno je, da bo njegov vpliv čutili še dolgo. Pred nami so številni izzivi. Knjižnice se morajo prilagoditi novim razmeram in si prizadevajo iti v korak z razvojem sodobnih digitalnih orodij, ki ustvarjajo nove komunikacijske kanale in omogočajo dodatne storitve za uporabnike. Med karanteno se je izkazalo, da uporabnikom zgolj dostop do e-knjig ne zadostuje. Pokazalo se je, da je zanje zelo pomemben tudi osebni vložek zaposlenih. Ob vse številnejših digitalnih tehnologijah in virtualni prisotnosti torej ne smemo pozabiti na pristen, osebni stik, saj smo ljudje družabna bitja in potrebujemo prostor za dialog, razvoj in rast. Ravno knjižnice so tiste, ki lahko ta prostor – ne zgolj v fizični obliki – zagotavljajo. ●

Viri in literatura:

- CILIP, the Library and Information Association [spletna stran]. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.cilip.org.uk/default.aspx>
- Feinstein, L. (2020, 8. 4.) 'Beginning of a new era': how culture went virtual in the face of crisis. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.theguardian.com/culture/2020/apr/08/art-virtual-reality-coronavirus-vr>.
- Gorenšek, T. (2020, 2. 5.) Koronavirus in digitalna disrupcija. Pridobljeno 3. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.24ur.com/novice/slovenija/koronavirus-in-digitalna-disrupcija.html>. COVID-19 and the Global Library Field: Key Resources for Libraries in responding to the Coronavirus Pandemic. (2020, 1. 5.). Pridobljeno 1. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries>.
- 'Občina se je odločila, da na lastno pest zapre OŠ Šmarje pri Jelšah s podružnicami. Potrjena še druga okužba v Šmarju.' (11. 3. 2020). Kozjansko.info. Pridobljeno 1. 5. 2020 s spletne strani: <https://kozjansko.info/2020/03/v-smarju-potrjen-prvi-primer-okuzbe-s-koronavirusom>
- Letni plan 2020. (2020). [Interno gradivo]. Šmarje pri Jelšah: Knjižnica Šmarje pri Jelšah.
- Letno poročilo 2019. (2020). [Interno gradivo]. Šmarje pri Jelšah: Knjižnica Šmarje pri Jelšah.
- Podgornik, V. (2019). Pomen knjižnice kot javnega prostora – knjižnica kot »tretji prostor«: primer Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica. Knjižnica, 63(1–2), 345–365.
- Rus, A. (2019, 9. 9.). Psihologija videa ali zakaj morate video vključiti v svoj marketinški miks. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.red-orbit.si/blog/psihologija-videa-ali-zakaj-morate-video-vkljuciti-v-svoj-marketinski-miks>.
- Tegov, V. K. (2020, 16. 4.) Covid-19: Največ, 24 mrtlih, je iz občine Šmarje pri Jelšah. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://vfokusu.com/post/541953/neslavno-prvo-mesto-po-stevilu-mrtvih-zaradi-posledic-covid-19-zaseda-smarje-pri-jelsah-kdaj-zacetek-rahlanja-ukrepov-in-kaj-najprej-odgovor-vreden-milijon-evrov>.